

ИНДИГИР УОТТАРА

Муома улууһун
общественной-политической хаһыата
indigir-uottara@yandex.ru

12+

Хаһыат 1953 сыллаахха олохтоммута
Сэрэдэҕэ, субуотаҕа тахсар

2020 с. СЭТИННЬИ 25 КҮНЭ

СЭРЭДЭ

№ 94 (5624)

Ил Дархан нэдиэлэтэ

КӨРСҮҮҮЛЭР БУОЛЛУЛАР

Сэттинньи 16 күнүгэр суһал ыстаап мунһаҕар Айсен Николаев пандемия кэмигэр Саҥа дьыллаабы ыраабынныгы ытыгы быраабылата оноһулла сылдьарын иһитиннэрдэ. Ил Дархан Бырабытыталыстыба ыта туһааннаах ведомстволары кытары этиилэри киллэрэргэ соруудахтаата. Маныаха хааччахтааһын миэрэлэрин хайаан да тутуһары бэлиэтээтэ. Арктика улуустарыгар ыарыы тарҕанан эрэринэн, хонтуруолу күүһүрдэргэ ынырда. ОРВИ-тан уонна грипптэн вакцинация иккис түһүмүһүн кылгас болдоххо ытыгы эттэ. Быһыы сана партията кэлэн, 160 тыһ. доза улуустарынан тарҕанар.

Бу күн регион баһылыга Бырабытыталыстыба кизн ынырылаах мунһаҕар премьер Андрей Тарасенкоҕа уонна Бырабытыталыстыба сана аһаҕыт чилиэннэригэр дастабырыанньалары туттарда. Маны сэргэ вице-премьер эбээһинэһин толорооччу Дмитрий Бердниковы билиһиннэрдэ.

Сэттинньи 17 күнүгэр улуустар, куораттаабы уокуруктар баһылыктарын кытта мунһааха Ил Дархан бүгүһүн күн сүрүн соруугунан ыарахан туруктаах ыарыһах уонна киһи өлүүтүн аһаанын аччатыы буоларын ыйда. Баһылыктарга туһаайан стационардарга бары ирдэниллэр усулуобуйаны тэрийэллэригэр, кылаабынай ырааастары кытары өрүү сибээскэ сылдьалларын соруудахтаата. Муниципальной уонна чааһынай аптекаларга эминэн хааччыыһыны хонтуруолга ылалларын ынырда. Тырааныспар, суол хаһаайыстыбатын министиэристибэтигэр, авиакомпанияларга улуустарга эми тиэрдиини болҕомтоҕо туталларын эттэ.

Сэттинньи 18 күнүгэр дойдуга Олох-дьаһах коммунальной хаһаайыстыбатын реформатыгар көмө онорор фонда кэтээн көрөр сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Сергей Степашин уонна бу фонда – судаарыстыбаннай корпорация генеральной дириэктэрэ Константин Цицин Дьокуускайга үлэлээтилэр. Айсен Николаевы кытары Жатай уокуругар хаарбах дьийэттэн дьону көһөрүү программатынан үлэ хаамытын көрдүлэр.

Бу күн Жатай бөһүөлөгэр Трактовай уулуссаҕа 1960 сыллаабы тутуллубут биер бүтэһик хаарбах дьизини көтүрөн, 10 хаарбах дьизэ 193 олохтооҕо 69 квартиралаах сана дьизэҕэ көһөр. Бөһүөлэккэ сэттинньи 18 күнүгэр 8 мэндимэннээх 11-ис «өйдөөх» дьизэ үөрүүлээхтик аһылынна. Сергей

Степашин бэлиэтээбитин курдук, Жатай Россияҕа биер даҕаны хаарбах дьизэ суох бастакы нэһилиэнньэлээх пуун буоларын ситистэ. Дойду үрдүнэн 100-тэн таһа «өйдөөх» (энергияны кэмчилиир) дьизэ тутуллубуттан, итинтэн 11-рэ Жатайга кирирдэ. Саха сирэ хаарбах дьизэлэртэн дьону көһөрүү аһаанынан дойдуга биер бастык көрдөрүүлээгин, бу уопуту дойдуга тарҕатыахпыт дьизэ Степашин. Салгыы Айсен Николаев фонда салайааччыларыгар Жатайга канализация уутун ыраастыыр объект хайдах саҕардылларын көрдөрдө. Кыттыгас үбүлээһиннэ туһааннаах фонда 251 мөл. солк. көрбүт. Объект кэлэр сылга үлэҕэ кирирэхтээх.

Ити күн өрөспүүбүлүкэ уонна фонда салалталара Саха сиригэр 2019-2025 сс. хаарбах дьизэлэртэн дьону көһөрүү бырагырааматын олоххо кириитин дьүүллэстилэр. Федеральной бырагыраама чэрчитинэн бары улуустары хаһан олоххо кириэр аадырыстаах бырагырааманан хаарбах дьизэ аһаанын 5 төгүл аччатар сорок турар. Барыта 1 мөл. 156 тыһ. кв.м. иннээх дьийэттэн 62 тыһ. киһи көһүөхтээх. Ол иһигэр 8 тыһ. киһи Арктика улуустарыгар уонна мөлтөх суоллаах-иистээх нэһилиэнньэлээх пууннарда. Быйыл 3220 киһи сана квартираларга көстө, сыл бүтүөр дьизэ 2810 киһи күлүүһу тутуо.

Ил Дархан Айсен Николаев Константин Цицины кытта хаарбах дьизэлэртэн дьону көһөрүү программатынан регионна уругаан үбүлээһини ытыгыга сөбүлээһини түһэристэ. Ол быһытынан Саха сиригэр фондаттан 2020-2021 сс. эбии 10,5 млрд солк. бэриллэ. Бу үбүлээһинтэн 2 млрд солк. өрөспүүбүлүкэ абаансанан ылла. Константин Цицин регионна хаарбах дьизэттэн дьону көһөрүү бырагыраамата ситиһиилээхтик үлэлирин бэлиэтээтэ. Айсен Николаев фонда салалтатыгар Саха сирин өрүү өйүүрүн иһин махтанна.

Сэттинньи 18 күнүгэр Саха сирэ «Саамай ааҕар эргэийээн-2020» Бүтүн Арасыйытааҕы куонкурус кыйыһылааҕа буолбутун бэлиэтиир үөрүүлээх тэрээһин буолла. Быйылыгы бырайыак Улуу Кыайыыга ананна. Арасыйытааҕы Кинигэ сойууһун бэрэсидьинэ, «Саамай ааҕар эргэийээн» Бүтүн Арасыйытааҕы күөн күрээс дьүүллүүр сүбэтин бэрэссэдээтэлэ Сергей Степашин Айсен Николаевка «Россия литературатын флагмана» статуетканы уонна кыйыһылаах дипломун, итинэн

өрөспүүбүлүкэ библиотекарарын фондатын ханатар сертификаты СӨ Национальной библиотекаҕа, СӨ Култууратын уонна духуобунай сайдыытын министиэристибэтигэр, «Бичик» кинигэ кыһатыгар махтанна. Кэлинни икки сылга национальной бырайыак көмөтүнэн 10 модельнай библиотека тэрилбитин санатта. Дьокуускайга дойдуга биер бастык Оҕо библиотека аһыллыбытын эттэ. Ил Дархан кэммитэн кэмигэр бу библиотекаҕа оҕолорго кинигэни дорҕоонноохтук ааҕарын кэһсээтэ.

Россия кинигэ таһаарааччыларын холбоһугун президентэ Константин Чечнев Айсен Николаевка өрөспүүбүлүкэҕэ кинигэ тахсытын өйүүрүн, сөптөөх үбүлээһини онорорун иһин махтанна. Бу куонкуруска кытаанах күрээтэһини буолбутун, Татарстан тэннэ испитин, ол эрэри Саха сирэ бастык регион буоларын чачы дакаастаабытын эттэ. Быйыл Саха сиригэр эриин туһуна кинигэни ааҕы бырайыагар 10 тыһ. таһа киһи көхтөөхтүк кыттыбыт.

Сэттинньи 19 күнүгэр Москваҕа XIV норуоттар икки ардыларынааҕы «Арасыйыта тырааныспара» форумна Айсен Николаев салалталаах делегация кытынна. Форумна «Куттала суох уонна хаачыстыбалаах суоллар» национальной бырайыак 2020 сылга түмүктэрин уонна кэлэр сылга сороктарын дьүүллэһини буолла. Нацбырайыак биер сүрүн соруугунан магистраллары уонна муосталары тутуу, өрөмүөннээһин буолар. 2020 сыл түмүгүнэн Саха сиригэр 534,94 км массына суолун киллэри биллааннар: 185,47 км федеральной, 221,87 км эргэийээннээҕи уонна 127,6 км муниципальной. Биер олоххо кирибит бырайыагынан «Кэбээйи» сылы эргичи айанныыр суол буолар. «Нацбырайыак уонна тырааныспар инфраструктуратын сайыннары атын бырайыактарын көмөлөрүнэн биһиги бу сылга суолу өрөмүөннээһиннэ үрдүк көрдөрүүнү ситистибит. Өрөмүөнэммит, саҕардыллыбыт, тутуллубут федеральной уонна эргэийээннээҕи суол тыһыынча анара км буолла. Инникитин даҕаны бу тэһими ыһыктыбат санаалаахпыт. Кэлэр 2021 сылга

(Бүтүүтүн 2 стр. көр).

СИРИ СИКСИГИНЭН

РФ. «Тыа сирин ипотека» бырагыраама дьон сэнээртин ылла. Онон 2021 сылга үбүлээһинэ үс төгүл эбиллэр буолла. Судаарыстыба бюджеттэн — 4,1 млрд солк тийэ көрүллүбэ. Ол туһунан Михаил Мишустин эттэ. Алтынньы 27 күнүбү бырабыгытабыра уураабынан бырагыраамабы уларытылар киирдилэр.

Кэлэр сылтан дьэ туттар сирин хайаан да бэйэн бас билигэр баар буолуохтаах дьон ирдэбил тохтуур. Ол эбэтэр учаастагы арендаан ылан да баран дьэни туттуохха сөп. Маны сэргэ дьэни тутунун да тутта пропискалаһахтааххын. Бу дьон тыа сиригэр чахчы олохсуйалларыгар кыабы үөскэтэ. Тустаах кини дьэтин туттан, бэйэтин бас билиитигэр көһөрөөт, пропискалаһаабын туһунан ипотека ылыт бааныгар биллэрэхтэ.

Элбэх кыбаргырааһа дьэбэ хамсаабат баайы-дуолу ылар буоллааххына — этэһиттэн тутулуута. Ол эбэтэр кыбаргырааны бисэс дьэри этэстээх эрэ дьэиттэн ылы көнүлүк буолар. Ийэ хапытаалын бастагы усунуос быһыытын туттуохха сөп. Онон олохтоо дьон бырагыраамабы кыттаалара элбэбэ. Рефинансированиэ бырагыраамага үлээн эрр.

***

СӨ. «Дыгын ооньуула» быйыл пандемиянан сибээстэн ахсынньы 5-6 күнүбү «Өрөгөй» спорткомплексгар көрөөчүтэ суох ытыгылаахтара. Кэтэһинээх күрэхтэһини «Саха» НКХ саалаттан быһа көрдөрүө. Национальнай многоборье федерацията иһитинэрбитинэн, ооньуу көрүннэрэ онунан хаалылар. Бөҕөстөр уруккутун курдук ыстаныыга, тутум эргиритэр, мас тардыһыгыгар, оһунан ытыгыга, хапсабайга, сүүрүүгэ, ыарахан ыһаһыннаах таһы көтөбүгү күрэхтэһитэр.

Кыттааччылар састааптара, сүүмүрдээһин ситэри ытыгылабака, биллибэкэ сылдыбыта чуолкайданна. Эрдэ Ханалас улууһуттан Егор Филиппов, урукку ооньуулар кыабылаабын быһыытын, Кэбээиттэн Алексей Уваровский, Ньурбаттан Владимир Федоров бастагы сүүмүрдир түһүмэх кыһыл көмүс мэтээллэрин ханайыһынарын быһыытын кыттаалара биллэр. Чуолкайдаһын түмүгэ «Дыгын ооньууларыгар» Намтан Артем Варданян, Аматтан Леонид Филиппов, Чурапчытан Павел Друзянов, Томпоттон Алексей Протококонов, Горнайтан Дьулустан Ноговицын, Тааттаган Николай Матаннанов, Олөөнтөн Айсен Семенов, Ус-Алдантан Никита Новгородов, Мэнэ-Ханаластан Егор Свинобосов кытылаахтара.

***

СӨ. Бу күнүбү «Саха сүөһүтэ» тэрилтэ уонна Дьокускайдаагы тыа ханайыстыбатын научнай-чинчийэр института биригэ үлэһинигэ сөбүлэн түһристилэр. Учунайдар саха ыһабын борудалын тулсарыга чинчийилэри ытыахтара. Л.К. Эрнст ааптан Арасыйытаагы сүөһү институтун кытары саха ыһабын геномнай бааспын онорухтара итинэн эмбрионнарын баанын тэрийэртэр.

Чинчийи ыраас хааннаах саха сүөһүтүн салгы тэһитэргэ туһуланар. Билигин саха сүөһүтүн өрөспүүбүлүкэ 14 улуустарга — Эбээн-Бытантайга, Аммаба, Намна, Горнайга, Тааттаба, Чурапчыга, Мэнэ-Ханаласка, Ханаласка, Сунтаарга, Эдьигээнгэ, Ньурбага, Мириинэйгэ, Дьаангыга уонна Оймяконно итэллэр.

***

СӨ. Кэлэр ыйга — ахсынньыга өрөспүүбүлүкэбэ салгын температурата нуорманы иһинэн буолуон Гидрометеорология уонна тулалыыр эйгэни кэтээн көрүү Дьокускайдаагы управлениэтин салайааччытын собуулачы Татьяна Маршалик эттэ. «Барылаан сабадалаһынынан ахсынньыга өрөспүүбүлүкэбэ нуормада чугас күндүл туруо. Сорох улуустарга салгын температурата 1-1,5 кыраадыһынан намыһах буолуо. Киин улуустарга түүнүн -40 -45 кыраадыска тийэ тымныыа, хотугулуу-илин -50 -55», — дьэтэ кини.

Гидрометеорология үлэһитэ этинигэ сылаас халлаан турбутун билгэртэтэ. Ити Саха сиринэн өрүү аһар циклоннар содуллара буоларынан быһаарда. «Сэтинньи иккис агарыгар мунууһан сылаас турда — салгын температурата ортогунан 19 кыраадыһынан үрдүк этэ. Билигин Саха сирин киинигэр түүнүн -37, күнүс -27 буолуохтаах. Ол суох. Сорох түүн -27 кыраадыска тийэбэ. Күн-дьыл турта аһынныыга курдук халбаһылар. Ий бүтүүтэ температура өр сыллардаагы көрдөрүүлэрдээбэр үрдүк буолуо», — дьэтэ Маршалик.

СИА матырыйаалларын.

Оперштаб иһитиннэрэр

Сэтинньи 23 күнүбү туругунан Муомаба коронавирус дьаһынан эбии 5 киһи ыалдыбыта билинэ. Инньэ гынан оройуон үрдүнэн уопсайа ковидтаабыт 51 киһи буолла, кинилэртэн ПЦР-га — 38, ИХА-ба — 4, ИФА-ба 9 киһи тест туттарбыттар.

Билигин инфекционной ковиднай отделениэба 5 киһи эмтэнэр, кинилэртэн — 1 оҕо. Провизорнай отделениэба 1 киһи сытар. Инфекционной стационартан 20 киһи үтүөрэн табыста, провизорнайтан — 6 киһи.

Амбулаторнай эмтэниигэ 6 киһи, ол иһигэр 2 оҕо сылдыаллар. Самоизоляцияба 86 киһи барда. Уопсайа оройуон үрдүнэн 39 киһи үтүөрдэ (76,5%). ПЦР-ынан — 484, ИФА-нан — 801, ИХА-нан 27 тест оһоһулунна.

Күндү бири дойдулаахтарбыт!

Тымныйдаахтыгына, тумуулаахтыгына, медицинскэй көмөнү ынырын, бэйэбит эмтэнимэн! 03 эбэтэр 89247670303 (суһал көмө) тел. биллэрин, эбэтэр 8(411-50)2-14-31 (киин балыһа регистратурага) тел. билсин.

Маасканы, бэрчээккени кэтэргитин умнуман!

"Муома оройуона" МТ пресс-сулууспата.

Ил Дархан нэдиэлэтэ

КӨРСҮҮҮЛЭР БУОЛЛУЛАР

(Бүтүүтэ. Иннин 1 стр. көр).

Өлүөнэ муостатын мэнэ бырайыагын сабалыахпыт», — дьэн Айсен Сергеевич бэлиэтээтэ.

Сэтинньи 19 күнүгэр Саха сирин Ил Дархана уонна Судаарыстыбаннай резервэба Федеральнай агентство салайааччыта **Дмитрий Гогин** биригэ үлэһининэ сөбүлэһи түһристилэр. Сөбүлэһи сырьё, уматык ресурстарын, норуокка кизник туттулар табаардары, итинэн хоту таһаһаһы тиэйиини өйөөһүнэ туһаайылар. Бу сөбүлэһи чэрчитинэн Саха сирэ Росрезервэттэн ыксаллаах быһыны-майгыны бохсорго өрөспүүбүлүкэбэ саппааһы толоруоба.

Сэтинньи 20 күнүгэр Ил Дархан Айсен Николаев уонна «Газпром нефть» бырабылыанньатын бэрэссэдээтэлэ **Александр Дюков** сөбүлэһиигэ илии баттаатылар. Манан регионна суолга-иискэ, аэродромна уонна бырамысыланнай тутууга, ОДКХ-ба аныгы битумунан хааччыллы улаатыа. «Газпром нефть» Саха сирин ураты килиимэтигэр анаан онорбут сана борудуусууһатын туһаныны кэнэтэр былааннаа. 2020 сыл 10 ыйыгар «Газпром нефть» өрөспүүбүлүкэбэ 24 тыһ. туоннаттан ордук матырыяалы ыппыт. Айсен Николаев «Газпром нефть» кытары көдьүүстээх биригэ үлэһинин Саха сиригэр массына суолун тиһигин сайыннарыыга уонна суол-иис туһалыыр болдьоһун уһатыыга көмөлөөх буолуобун бэлиэтир.

Сэтинньи 20 күнүгэр Айсен Николаев «Полиметалл» компания генеральнай дириэктэрэ **Виталий Несин** кытта «Прогноз» саппаастаах сиртэн чугас тырааныспар инфраструктуратын тэрийиигэ

сөбүлэһи түһристилэр. Онно олоһуран өрөспүүбүлүкэ өттүтэн «Дьааньы» суолга 67 км уонна муостаны тутуу, өрөмүөн үлэтин ытыа. Бу үлэ 2021 сабаланыа, 2024 сылга түмүктэниэ. Оттон компания бэйэтин суотугар Тополинайтан Барыласка дьэри 350 км кыһынны айан суолун тутуу уонна кэлин өрөспүүбүлүкэ бас билиитигэр биэриэ. Ону таһынан Тополинайга Томпо өрүс нөһүө муоста тутуугун бырайыагын оноруо.

Сэтинньи 21 күнүгэр Айсен Николаев РФ эканэмиичэскэй сайдыыга миниистирэ **Максим Решетников** кытта көрсөн, өрөспүүбүлүкэбэ инфекционной балыһаны тутуу уонна эрэггийэн тэрилтэлэригэр субсидия көрүллүүтүн боппуруоһун кэпсэттилэр. Ил Дархан өрөспүүбүлүкэбэ национальнай бырайыактар болдьохтон хаалбакка олоххо киирэн иһэллэрин иһитиннэрдэ. 2020 сылга Саха сиригэр 36 эбийиэккэ тутуу уонна санарды үлэтэ 48 эрэггийэннээби бырайыак чэрчитинэн ытылаар. Кэпсэтиигэ «ОДКХ» уонна «ЛОПП» тэрилтэлэри өйөөһүн туһунан боппуруоска болломто уурулунна.

Ил Дархан миниистир кытта инфекционной балыһа тутуугун үбүлээһини Федеральнай аадырыстаах инвестиционной бырагыраамаба киллэрэр, 2021 сылтан сабалыыр туһунан ырытта. Билигин туругунан эрэггийэннэ инфекционной салаа оҕо балыһагы уонна өрөспүүбүлүкэбэ клиничэскэй балыһаба баар.

Афанасий НОЕВ,

Ил Дархан пресс-экиртээрэ.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

Администрация МО «Момский район» объявляет о приеме документов на конкурс на замещение вакантной должности муниципальной службы «Заместитель начальника Казначейского отдела Финансово-экономического управления», «Главный специалист Бюджетного отдела Финансово-экономического управления», «Ведущий специалист Бюджетного отдела Финансово-экономического управления».

Перечень документов размещен на официальном сайте <https://m-momskij.sakha.gov.ru/konkursnaja-dokumentatsija>. Телефоны для справок по условиям конкурса: 8(41150) 2-16-79.

В. В. КОРЯКИН, зам. главы района.

СМИ эйгэтигэр**ФЕЙКТЭР – СЫМЫА СУРАХТАР**

Дьан кэмигэр дойдуга араас сымыйа (фейк) сурахтар тарбанан дьону аймыыллара баар суол. Дьан олус күүскэ тэнийэ турара, ыалдыааччы ахсаана эбиллэрэ энгити сымыйа сурахтар түргэнник тарбанан, дьон долгуйарыгар, олобо суохха айманарыгар төрүөт буолар.

Холобур, Новосибирскай куоракка күһүңнү сынналаан кэнниттэн үөрэх кыһаларыгар оҕолору ковидтаабатабын туһунан ыспыраапката суох киллэрбэттэр үһү, Тула уобалаһыгар Шекиннээҕи балыыһа ИВЛ-га сытааччылар уот араасан суорума суолламмыттар, Путин алтынны 20 күнүттэн мааска эрсиимин тохотто энгити дьон курдук иһитиннэриилэр тарҕаммыттар. Ол барыта сымыйа буоларын туһунан киэнник биллэрэн тураллар. Саха сиригэр ахсынны 1 күнүттэн хааччактананы эрсиимэ тохтуур дьон эмиэ сымыйа сурабы ыһпыттарын, өрөспүүбүлүкэ салалтата туту хоруй биэрбитэ.

Дьэ, ити курдук, ыарахан ыарыһыны кытта охсуһар уустук кэмгэ араас олобо суох сурахтар, видеолар ыалдыан хаалыам дьон кутталга олорор дьону аймыыллар, утуһар ууларын көтүтэллэр. Онон бу хамсык уустук кэмигэр бэйэ-бэйэни харыстаһаахха!

"Саха сириттэн".

В соответствии со ст. 39.11 Земельного кодекса РФ МО «Момский район» информирует о возможном предоставлении в аренду следующего земельного участка:

– Земельный участок из земель населенных пунктов, с разрешенным использованием: для ведения личного подсобного хозяйства, находящийся по адресу: РС (Я), Момский район, с. Сасыр, ул. им. Н.И. Слепцова, д. 43, кадастровый №14:17:050001:274, общей площадью 907 кв.м.

В течение 30 дней со дня публикации заинтересованные граждане вправе обратиться с заявлением о намерении участвовать в аукционе по продаже права на заключение договора аренды земельного участка.

Заявления подаются по адресу: РС (Я), Момский район, с. Хонуу, ул. Молодежная, д. 39, кабинет 6.

В заявлении необходимо указать: фамилию, имя, отчество, место жительства заявителя и реквизиты документа, удостоверяющего личность.

Дата окончания приема заявок: 1 месяц

ЭМИНЭН ХААЧЧЫЙЫ – СУРҮН СОРУК

Сэтгүүл 23 күнүттэн тургунаан Саха сиригэр эбии 244 киһи коронавируска сутуллубута билиннэ. Дьокуускай куоракка ыарыы балаһыанньата бигэ буоллабына, оройуоннарга элбээн иһэр. Онон өрөспүүбүлүкэ ыарыы намтааһына бэлиэтэммит.

Бу туһунан Ил Дархан Айсен Николаев суһал ыстаап учурааттаах мунньаһар иһитиннэрдэ. Суһал ыстаап билинни сүрүн сорукунаан өрөспүүбүлүкэ аптекаларын эминэн хааччыйы буолар. Айсен Николаев бэлиэтиринэн, Росздравнадзор уонна муниципальная терриллиилэр отчуоттара үтүө көрдөрүүлээгин үрдүнэн бэрэбиэркэлэр ытыллыбыттарын түмүгэр үгүс аптекаларга коронавирус дьанын бохсор эмтэр суохтар дьон быһаарбыттар. Ордук Нерюгри оройуонугар бу кыһалба баар эбит.

Онон Ил Дархан бу боппуруоһу быһаарар миэрэлэри ыларга соруудахтаата. Итиэннэ федеральной бүддьүөттэн көрүллүбүт үбүнэн өрөспүүбүлүкэ балыыһаларыгар мэдиссинискэй оборудованиелары атыылаһы боппуруоһун суһаллык

быһаарар ирдэнэрэ мунньахха бэлиэтэннэ.

Вице-премьер Ольга Балабкина ааспыт нэдиэлэҕэ Өлүөхүмэ оройуонугар оробуочай сырытыгар суһал ыстаап дьаны бохсууга үлэтин бэрэбиэркэлээбитин иһитиннэрдэ. Кини бу нэдиэлэҕэ оройуон суһал ыстаабын уонна Өлүөхүмэҕэ кини балыыһа сүрүн бырааһын кытта психоневрологическай интэринээккэ буолбут бөлөбүнэн ыалдыыга миэрэ ылыахтарын туһунан эттэ.

Роспотребнадзор Саха сиринээҕи управленистын салайааччы **Маргарита Игнатьева** бэлиэтиринэн, ааспыт нэдиэлэҕэ Саха сирин үрдүнэн ОРВИ ыарыы элбээбит. Итиэннэ кириип утары вакцина Саха сиригэр кэлэн, Дьокуускайынан, Үөһэ Бүлүү, Бүлүү, Горнай, Мэнэ Хагалас, Нам, Хагалас, Чурапчы улуустарынан тарҕаммытын, 7 тыһыынча киһи быһыыны ылбытын туһунан иһитиннэрдэ.

**Ил Дархан уонна
Бырабытталыстыба
пресс-сулууспата.**

Извещения**Предоставление в аренду земельного участка**

с момента публикации.

Получить более подробную информацию можно по адресу: РС (Я), Момский район, с. Хонуу, ул. Молодежная, д. 39, кабинет 6 с 9-00 до 18-00, перерыв с 12-30 до 14-00.

***

В соответствии со ст. 39.11 Земельного кодекса РФ МО «Момский район», информирует о возможном предоставлении в аренду следующего земельного участка:

Земельный участок из земель населенных пунктов, с разрешенным использованием: под строительство гаража, находящийся по адресу: Республика Саха (Якутия), Момский район, с. Сасыр, пер. Ю.С. Березкина, д.3/1, кадастровый №14:17:050001:212, общей площадью 801 кв.м.

В течение 30 дней со дня публикации заинтересованные граждане вправе обратиться с заявлением о намерении участвовать в аукционе по продаже права на заключение договора аренды земельного участка.

Заявления подаются по адресу: Республика Саха (Якутия), Момский район, с. Хонуу, ул. Молодежная, д. 39, кабинет 6.

В заявлении необходимо указать:

фамилию, имя, отчество, место жительства заявителя и реквизиты документа, удостоверяющего личность заявителя.

Дата окончания приема заявок 1 месяц с момента публикации настоящего извещения.

Получить более подробную информацию можно по адресу: РС (Я), Момский район, с. Хонуу, ул. Молодежная, д. 39, кабинет 6 с 9-00 до 18-00, перерыв с 12-30 до 14-00.

**В. В. КОРЯКИН,
первый заместитель главы района.**

ОБЪЯВЛЕНИЕ

На основании акта контрольной проверки грузоподъемности автомобильной дороги общего пользования регионального значения «Индибир» на участке км 299+000 – км 327+500 в Момском районе Республики Саха (Якутия) от 24.11.2020 г. разрешено движение транспортных средств с общей массой до **3 тонн** с минимальной дистанцией между машинами 70 м на участке автомобильной дороги «Индибир» км **299+000 – 327+500** (с. Соболах – с. Хонуу)

**К. К. ТЕРЕШКИН,
начальник Момского дорожного участка.**

Улуу Кыайы 75 сылыгар

СЭРИИ УОННА ТАПТАЛ

Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэриигэ кыайбышпыт этэннэ түмүктэнэн ээр. Бу уһун кэмнээх унньуктаах сэрии кэмигэр төһө да өлүү-сүтүү, алдьаныы-кээһини, хоргуйуу элбэҕин үрдүнэн оҕо төрөөһүнэ баара. Ол аата таптал сэрии кэмигэр суоҕа диір кыахпыт суох. Кини баар буолан киһи-сүһү төрөөн-үөскээн быстыбакка кэллэбэ.

Мин санаабар, төһөнөн олох ырыыыр, өлүү-сүтүү элбиір да, соччонон таптал, оҕо төрөөһүнэ элбиір диэхпин баҕарабын. Ол иһигэр «бобуулаах таптал» эмиз баар эбит. «Бобуулаах таптал» (өстөөхтүү күүстэр, өрүттэр тапталлара) идеологическай охсуһуу күүһүрбүт кэмигэр итинник таптал тахсымыан сөп этэ. Ордук сэрии кэмигэр. Ол да буоллар таптал ханнык да бобууттан-хаайыыттан иннибэт эбит – таптаһаллар. Өстөөхтүү дьон таптаһаллара, таннарыыга тэннэнэн, ытылларга тийэ буруйданаллара. Ол курдук киһи барыта билэр литературнай геройа Тарас Бульба уола Остап полячканы таптаабытын билэн, таннарыынан ааҕан: «Я тебя породил и я тебя убью» диэн кынаттаах тыллары этэн баран уолун ытан өлөрө.

Сэбиэскэй кэмнэ Тарас Бульба идеологическай охсуһууга биір сүрүн образ этэ. Ханник да кэмнэ өстөөбү таптаа суохтааххын, кинини кытта тиһэххэ тийэ охсуһуохтааххын. Өстөөхтүү өрүтү таптааһын туһунан ханна да суруллубата, кытаанахтык бобуллара.

Арай оскуолаҕа үөрэнэр эрдэхпинэ: «Сорок первый» диэн киһини көрөн турардаахпын. Онно гражданскай сэриигэ комиссар дьахтар түөрт уон биірис өстөөбүн сыһа ытан баран, билиэн ылар. Онун кытта дьылба оноһуутунан буоллаҕа буолуо, иккиэн эрэ муора арытыгар хаалаллар. Ол хааллан сытан төһө өстөөхтүү да буоллаллар, айылба оноһуутун быһыытынан өстөөхтүүлэрин умнан, кыһыл комиссар дьахтар үрүн эписсиэрин кытта таптаһаллар. Ол сыттаахтарына үрүннэр мотуорунан иһэллэрин көрөн, үрүн эписсиэрэ кинилэргэ утары сүүрэр, ону идеологияҕа бэриниһилээх комиссар дьахтар ытан өлөрөр. Ону көрбүт мотуордаах үрүннэр куотан хаалаллар, комиссар дьахтар өлөрбүт тапталлааһын кытта арыыга соботоһун хаалар. Советскай идеология: «Эн өстөөбү таптаа суохтааххын, өлөрүөхтээххин, суох оноруохтааххын» диэн эдэрдэргэ соннуура, инньэ гынан литератураҕа, искусствоҕа «бобуулаах таптал» темата баар буолбута. Ол гынан баран, ол туһунан суруйар, таарыйар да кытаанахтык бобуллара. Билигин арыый сымнаан, көнүл буолан Улуу Кыайы 75 сылынан бу тема сырдатылына курдук көрөбүн.

«Когда растаял снег» диэн элбэх сериялаах киһинэ нучча кыһа Аня немец Вальтеры кытта тапталлара киһини сырдаттылар. Сэрии иннинэ Германияттын

таһаҕастаах борокуот кэлбитигэр немецтии билэр Аняны тылбаасчыт быһыытынан туһаналлар. Манна борокуотка үлэлиир эдэр уол Вальтер тылбаасчыт Аняны кытта таптаһаллар. Төһө да кылгас кэм буоллар кинилэр тапталлара истин тапталга кубулуйар, ол да буоллар икки тус-туһунан дойдулаах дьон арахсаллар: Вальтер Германияҕа төннөр, Аня дойдутугар хаалар. Сотору сэрии саҕаланан икки доһордуу дойду өстөөхтүү буола түһэллэр. Вальтер подводнай лодка командиера буолар, Аня разведоскуолаҕа үөрэнэн Германияҕа үспүйөһүннүү барар. Кини онно баран немец сана оноһуллубут подводнай лодкатын схематын хаартыскаҕа түһэрэн баран, пленкатын бачыынкатын хобулугун иһигэр сэрии бүтүүр диэри кистиі сылдьар. Концлагерга сырыттаһына, сэбиэскэй сэриилэр босхолоон таһаараллар, кинини Германияҕа ышпыт тойоно булан ылар. Дойдутугар төһөнөн Вальтертан хаалбыт оһотун булан, Советскай Союз Геройа буолбут летчигы кытта холбоһон ыал буолар.

Подводник Вальтер сэрии бүтүүтүгэр экипаһын кытта Аргентинаҕа күрүүр. Онно тийэһэн үлэлиир уонна таптал туһунан улахан кинигэни суруйар. Доһотторо: «Кинигэн Россия туһунан эбит, онон онно баран нууччалы тылбаастат» диэн сүбэлиллэр. Ону ылынан, Россияҕа кэлэн Аняны булан кинигэтин тылбаастата сырыттаһына: «Аргентинаттан кэлбит немец үспүйөһөн», – диэн тутан ылан хаайыыга утаараллар. Аня кинини разведкаҕа үөрэппит, уруккута капитан, билигин генерал буолбут киһиттэн: «Вальтер үспүйөһөн буолбатах, кинигэтин тылбаастата эрэ кэлбитэ, кинини босхолоуруга көмөлөс», – диэн көрдөһөр. Шувалов генерал Аня көрдөһүүтүн ылынан, немец билиһнэйдэрин босхолоһун кэмигэр сөп түбэһиннэрэн Вальтеры босхолотор. Ити кэмнэ Аня кэргэнэ Аня Вальтер хаартыскалаах хаһыаты уура сылдьарын көрөн уонна уола Вальтер уола буоларын билэн бэйэтин ытынан кэбиһэр. Шувалов Вальтеры Аняны кытары көрүһүннэрэр уонна дьиннээх таптаһар сүрэхтэр эбит диэн билиһэр.

Эмиэ өстөөхтүү дьон тапталларын тематыгар «Любовь через прицел» диэн элбэх сериялаах киһинэ оноһуллубут. Онно Катя Родионова немец снайперын бултаһар сыаллаах фронт инники линиятыгар кэлэр. Кини саһа сытан снайперскай винтовкатын оптикатынан немец снайперын булан көрбүтэ: сэрии иннинэ Советскай Союзка специалист быһыытынан кэлэ сылдьыбыт Отто фон Хорст буоларын билэр. Отто да Катяны билэр. Иккиһнэригэр да урукку умуллубут тапталлара күөдүйэр, хаста да инники линияҕа көрсүһэллэр, таптаһаллар. Ону немецтэр да, советскайдар да билэллэр. Ордук НКВД майор сэрэйэр уонна Катяны сонордоһор, дьыала тэрийэр.

Отто Катяга хаһан баҕарар өлүүн да, ыараханник бааһырыан да сөбүн билэн ытыһын тэһэ ытар уонна: «Доһоччуок, сэриилэһэн бүт, сэрии эн аналын буолбатах», – диір.

Аняны комиссия көрөн баран: «Аны эн сэриилэһэн бүттүн», – диэн быһаарбытын истэн, НКВД майора: «Эйигин ким бааһырдыбытын билэбин, кистээн таптаһан «шуры-муры» буолбуккутун билиһнэриэм. Аны миигин кытта барсаһын», – диэн бэйэтин кытта массыынанан илдэ баран иһэн эмискэ ытыалааһынна түбэһэр, массыыната түһнэстэр. Маны снайпердары хааччыар старшина көрөн, Аняны быһыыыр, өлбүт майорган Аняҕа онгорбут холубунай дьыалатын булан ылан уоттуур. Ити курдук Катя Родионова снайпердаан бүтэн, икки өлүүттэн быһыһанар, дойдутугар айанныыр. Кини тапталлааһыттан ыарахан буолбутун билэр. Оттон Отто фон Хорст таннарыахсыт быһыытынан сууттанан ытыллар. Ити өстөөхтүү дьон тапталлара хоһолтолоохтук түмүктэнэр.

Үһүс итинник дьылба «Застава Жилина» диэн элбэх сериялаах киһинэ көрдөрүллэр. Төһө да хараһынан мөлтөх буоллар, арҕаа кыраныыссаҕа пограничнай чааска түбэһэр. Бу иннинэ таптыыр кыһа Лиза истребитель-летчик Александр Ананьевка кэргэн таһар. Бу түбэлтэ Жилин армияҕа барарыгар сүрүн төрүөтүнэн буолар. Сэрии буолуобун Жилин заставага билэр буолан өстөөбү бэлэмнээх көрсүбүтэ, өстөөх хас да атаакатын төттөрү охсубута. Биір оннук атаакаҕа икки оһолоо Поплавская диэн полька дьахтары өстөөхтөртөн быһыһан ылаллар. Заставаҕа баар командирдар бары өлөннөр, застава орпут саллааттарын рядовой Жилин хамандыырдыр. Ачыкылааһын иһин полька кинини «Очкарик» диэн ыһыар. Дьэ мантан ыла кинилэр эрэйдэрэ-муннара саҕаланар. Жилин немец билиһнэйгэр сылдьан Советскай Союз Геройа буолбут Александр Ананьевы көрсөн олоһун быһыһыр уонна бэйэтэ билиһнтэн куотан дьонугар кэлбитин: «Эн дьиннээх Жилин буолбатаххын, албыннын. Пограничнай чааска ачыкылаахтары ылбаттар. Эн үспүйөһөннүн», – диэн уорбалаан хаайыыга ыталлар. Онтон кинини заставаҕа биіргэ сулууспалаабыт киһитэ майор быһыһан ылар уонна лейтенент званиетын иһэртэрэр. Хаайыыттан босхолоһон таһаат, икки оһолоо полькатын хаайыттан күрэтэр. Икки оһотун консерваторияҕа үөрэххэ киллэрэр, Поплавскаяны кэргэн ылар, ол да буоллар эрэйдэрэ-муннара бүппэт. Жилины: «Эйигин, пограничигы, немецтэр тоһо ыппатылар? Өстөөх Поплавскаяны тоһо кэргэн ыллын? Үспүйөһөннэ үөрэнэн кэлбитин буолуо», – уорбалааһынна, доһуруоска түбэһэр, эмиэ билэр уонна үрдүк соллооһо киһи түбэһэн быһыһан ылар. Ити кэмнэ Жилин кэргэнин, Жилини сонордоһор эписсиэр провокацияҕа киллэрэн өлөртөрөр.

Жилин босхолоһон таһан, Советскай Союз Геройа, сэриилэһэ сылдьан өлбүт

СЭРИЙ УОННА ТАПТАЛ

летчиги уулуссага көрсөр. Кини икки атага суох көлөөскөнөн эрэ сылдырын көрөн аһынар. Ананьев Жилинтэн кэргэнин хаайыгтан быһыһырыгар көрдөөр уонна Лиза ханна баар аадырыһын биэрэр. Жилин Магаданга баран, холуонһа салалтатыгар бэрик биэрэн, икки киһи тыһыгар туран, күрэтэр кэриэтэ Лизаны холуонһаттан таһаарар.

«Бобуулаах таптал» тематын саха суруйааччылары билингитэ таарыйа иликтэр курдук көрөбүн. Ол эрэн Саха сиригэр олорор, үлэлиир нуучча суруйааччыта Владислав Авдеев «Запретная любовь» диэн сэхэнэ 2017 сыллаахха «Бичиккэ» бэчээттэнэн тахсыбыта. Онно ааптар Саха сиригэр тыатыгар олорор саха уола коммунист Ганя Алексеев уонна көскө кэлбит немка Марта тапталлара ойууланар. Кинилэр тапталларын иһин элбэх буруйга-сэмэбэ тиксэллэр, эрэйи көрөллөр. Ол эрэн бэйэлэрин истин тапталларыттан аккаастамматтар – хаайыыга түбэхтэллэр. Ол да буоллар бүтэһигэр тийиэ бараллар, хаайыы да кэнниттэн салгыы көрсүһэллэр, тапталларын салгыһылар.

Былаас төһө да сөбүлээбэтэр, тапталлар дьону туох да мэхэйдээбэттин, тохтоһотун, эрэйи-муну алдьархайдаах сэриини туораан кыайылыах тахсарын собо көрөбүн, аабаһын.

Григорий ФЕДОТОВ.

БУДУТ ИЗМЕНЕНЫ СРОКИ ОХОТЫ

В республике

На заседании Совета по охоте и охотничьему хозяйству при Правительстве Якутии, проведенном 17 ноября первым вице-премьером Алексеем Колодезниковым, рассмотрен проект Указа Главы республики «Об определении видов разрешенной охоты и параметров осуществления охоты в охотничьих угодьях Республики Саха (Якутия)».

В соответствии с новыми Правилами охоты в Российской Федерации, которые вступают в силу с 1 января 2021 года, в республике должны быть определены виды разрешенной охоты и параметры осуществления охоты в соответствующих охотничьих угодьях.

Заместитель министра экологии, природопользования и лесного хозяйства РС (Я) Николай Додохов, выступая с информацией, отметил, что новыми Правилами разрешена охота петлями на зайца-беляка, боровую дичь и на волка в целях регулирования его численности. В связи с этим, в проекте нормативно правового акта предусмотрены виды петель и районы республики, где может применяться охота петлями.

Также предлагается ограничение на применение любых световых устройств, тепловизоров, приборов ночного видения для добычи охотничьих

животных в темное время суток: копытных животных, медведей, пушных животных.

Кроме этого, предлагаются изменения по срокам охоты на лося, дикого северного оленя, бурого медведя, волка, ондатру, пернатую дичь, селезней уток с использованием живых подсадных (манных) уток, турпанов.

Подводя итоги заседания, первый заместитель Председателя Правительства Алексей Колодезников поручил профильному министерству рассмотреть предложения районов, специалистов по срокам охоты и определить изменения на заседании Совета в конце ноября.

Пресс-служба Главы РС (Я) и Правительства РС (Я).

«Сахабэчээт» таһаарыыта

«ЧОЛБОН» САХАЛЫЫ УУС-УРАН ЛИТЭРЭТИИРЭ СУРУНААЛА

Ытыктабыллаах аабааччылар!

Эһиэхэ «Чолбон» сурунаал үлэһиттэрин аатыттан бары үчүгэйи, ситиһиилэри уонна, бастатан туран, чэгиэн доруобуйаны баһарабын. Ый айыы тахсар «Чолбон» сурунаал – уран тыл кыһата, сахалыы уус-уран литэрэтиирэ биһигэ, төрөөбүт норуоппут көмүскэ, алмааска да атастаһыллыбат духуобунай баайа буолар. Аныгы информация үйэтэ хайп экирэттиитэ дэнэр кэмгэ киһилии сиэри, сахалыы тыһыны, үйэлээх үгэһи тарҕатар соботох сурунаал.

Сурунаал хас биридии нүөмэригэр прозага, поэзияга, драматургияга санаттан сана, сонунтан сонун айымнылары, ырытылары уонна саха духуобунай култууратын бары хайысхаларыгар: киинэ, тыйаатыр, ойуулуур-дьүһүннүүр искусство, кыраайы үөрэтии, история эйгэтигэр

дирин ис хоһоонноох публицистическай ыстатыйалары, сонун чинчийилэри, ылыктаах кэпсэтиилэри, суоллаабы бэлиэтээһиннэри аабыаххыт. 1926 сыллаахха Алампа олохтообут «Чолбон» сурунаала эһиэхэ ый ахсын кэрэ кэпсээн кэһиилээх, хомоҕой хоһоон бэлэхтээх, сахалыы мындыр анаарылыах кэтэһиилээх ыалдьыт буолан тийиэбэ. Онон «Чолбонно» суруттарын, аабын диэн ыгырабын.

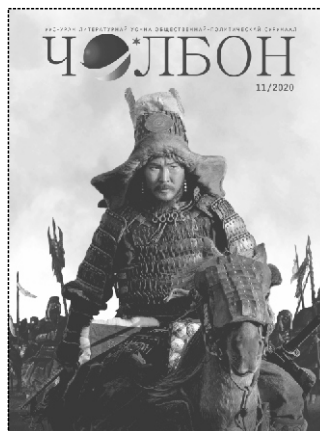
Сурунаалга сурутуу сыаната I зонаҕа биир ыйга 132 солкуобай 79 харчы, сыл анарыгар 796 солкуобай 74 харчы. Оттон иккис зонаҕа биир ыйга 168 солкуобай

18 харчы, сыл анарыгар 1009 солкуобай 08 харчы.

Ахсынны 3 күнүттэн 13 күнүгэр диэри чэпчэтиллээх сурутуу ытыгылар. Онно «Чолбон» сурунаалга сурутуу I зонаҕа биир ыйга 123 солкуобай 20 харчыга, сыл анарыгар 739 солкуобай 74 харчыга тэннэһиэбэ. Иккис зонаҕа биир ыйга 155 солкуобай 11 харчы, сыл анарыгар 960 солкуобай 66 харчы буолуоҕа.

«Чолбонно» суруттарын. Аабын. Сахабыт тыһынын сүөгэйин, сүмэтин ингэринин. Норуоккут духуобунай баайын хагатыһын!

Гаврил АНДРОСОВ,
«Чолбон» сурунаал сүрүн эрдээктэрэ.

Өбүгэлэрбит халлаан сулустарынан, Ый уонна Чолбон алтыныларынан, кыыллар, көтөрдөр сырыларынан, айылжа араас көстүүлэринэн күн-дьылы билгэлиллэрэ. Итиннэхэ бириэмэ кээмэйдэрэ наада буолаллара чэхчы.

Саха ыйдарын ааттара былыргы сүөһү иитээчи саха киһигин үлэтигэр-хамнаһыттан төрүттэнэн үөскээбиттэрэ. Холобур, бэс ыйа – бэс сутукатын бэлэмнээһин, от ыйа – оттоһун, атырдык ыйа – оту кэбиһии, балаҕан ыйа – кыстыкка көһүү ыйдара. Ыам ыйа – дьылы туорааһын ыйа. Бу ый ортотуттан ынах төрөөн ыам (үүт) дэлэйэр.

Аны кулун тутар ыйа. Былыр сахалар биэ төрүү балтараа-икки ый иннинэ кулунун арааран, уулаах биэни сынньатар эбиттэр. Наһаа ытаахтарына биэ ырыан, эбэтэр кулун кэбиһиэн сөп. Ол кулуну араарар ыйдарын кулун тутар диэбиттэр. Муус устар ый аата учуонай С. И. Николаев суруйуутунан, былыргы саха балаҕанын муус түннүгүн кытта сибээстээх буолуохтаах. Муус түннүк дьэ сылааһыгар ис өттүттэн онхоччу ууллан, ылаангы буолан, ортотунан

Бу интэриэһинэй БЫЛЫРГЫ САХАҔА БИРИЭМЭ КЭЭМЭЙДЭРЭ

дьөллөн хаалар. Оччоҕо мууһу устан баран чарт эбэтэр хабах түннүгүнэн солбууяллар. Муус түннүгү сааскы түннүгүнэн солбууйуу сахаларга үөрүүлээх түгэн буолара. Ол үөрүүлээх түгэннэринэн ыйдарын ааттаахтара: сахаларга сана дьыл ыам ыйыттан саҕаланара.

Кэнники сахалар православнай итэбэли ылыммыттарын кэннэ, кэми христианскай итэбэл күннэринэн араарар буолбуттар. Ыам ыйын 22 күнэ – сайынгы Ньюкуолун күнэ, сайын саҕаланар. От ыйын 12 күнэ – окко кириии кэмэ. Атырдык ыйын 2 күнэ – Ылдыын, хотуур ортото. Балаҕан ыйын 14 күнэ – Сэмэнэп, от үлэтин бүтүүтэ. Балаҕан ыйын 27 күнэ – Иһийээнэп, тыатаабы арбаҕар киирэр, кыстыкка көһүү. Алтынны 14 күнэ – Бокуруоп, өрүс туруута, кыһын саҕаланыыта. Сэтинны 8 күнэ – Миитэрэйэп, сылгы идэһэлэнэр кэм. Тохсунньу 31 күнэ – Охоһоһойоп, дьыл ортото.

Өбүгэлэрбит оҕо төрөөһүнүн, киһи өлүүтүн сылынан буолбакка, ол бириэмэбэ буолбут ханнык эмэ бэлиэ событиеларынан ааҕан таһаараллара. Холобур, «халын хаарга уоннаах этэ», «ыспаанка» (грипп) саас өлбүтэ». Итинник бэлиэ сылларынан биллэллэр: 1859 с. – Халын хаар. 1863 с. – Муустаах мотуок. 1860-1869 с.с. «Тоҕус сыллаах кучу сут»; 1822 с. – Уу сут. 1851 с. – Маннайгы буюспа; 1881 с. – Хара буюспа. 1872 с. – Буюспа дьыл; 1914 с. – Куор (Г. Эргис «Спутник якутского фольклориста»).

Сахалар, төһө да сут дьыллар буолбуттары иһин, олох, айылжа кытаанахтарыттан толлуубакка, этэннэ олорон, олоххо дулуурдарын, мындыр өйдөрүн көрдөрөн инники көлүөнэлэрин өйүгэр-санаатыгар куруутун холобур буолуохтара.

СИЛИП СИЭНЭ,
краевед.

Доруубуя

ТЫНЫНЫ – КИҢИ ОЛОБОР СУОЛТАТА

Тыныны организмна бэссэтибэлэр атастайыларын, эниэргийэни хааччылар дьайылаах. Тас эйгэтэн ксилороду ылан баран, углекислай гааны онорон таһаарар.

Сыһа тынар киһи бэйэтин үйэтин кылгатар. Киһи тыната 1 чааска ортотунан 5-17 лиитирэ углекислай гааны, 50 грамм ууну таһаарар. Мүнүүтэбэ ортотунан 14-15 тыныныны онорор (сана төрөөбүт оҕолор – 40-60, кыра оҕолор – 30-40). Биер эйриийигэ 400-500 мл салгын киирэр. Салгыны таһаарбыт да кэннэ, тынаҕа 2000-3000 мл салгын тобоҕо хаалар эбит. Ол иһин тына чуолаастарыгар (альвеолаларга) ксилород уонна углекислай гаас куруук баар. Киһи холкутук сылдыар кэмгэр мүнүүтэбэ ортотунан 7 лиитирэ салгынын тынар.

Сүүрдэххэ, абылаатааха, бу кээмэй өссө улаатар. Муннунан салгыны эйрийдэххэ, сылыар, сиигирэр, ыраастанар уонна салгыны куолайынан, трахеянан тына чуолаастарыгар киирэр. Онно салгын уонна хаан булкулан, салгыны ксилородунан байытыллыбыт хаан сүрэххэ барар уонна тымырдарынан тарбанар. Айабынан тыннааха, кирдээх, тымыны, бактыарыйалаах салгын быһа тынаҕа киирэр.

Тыныны 2 көрүннэх: ойоҕос унуохтара үөһэ тахсан, түөс кэнээһиниттэн, иккиһинэн, өрөһө (диафрагма) хамсырыттан. Үгүс дьон сыһа тынына сылдыаллара доруубуйаларыгар туох содулаах буоларын билбэт эбиттэр. Оҕолору кэтээн көрдөххө, кинилэр истэринэн тыналлар. Улаатан баран, ол үөрүэхпитин сүтэрэн, түөспүтүнэн тынар буолан хаалар эбиһит.

Киһи түөһүнэн тыннаабына, 400-500 мл салгыны киллэрэр, оттон иһинэн тыннаабына – 2-3 лиитирэни. Түөһүнэн тыныны аҕыйах салгыны киллэрэр, тына ситэри үлэлэбэккэ, сыһа кумуйан, кыччаан хаалар, өрөһө былчына мөлтүүр. Оттон өрөһөнү хамсатан тыннааха, элбэх салгын киирэр уонна ксилород килиэккэлэргэ тийиитэ түргэтиир. Организм үлэтэ эмиэ тупсан барар: хаан багтааһына нуормаҕа түһэр, сүрэх-тымыр, ньиэрбинэй систимэ үлэтэ кэһилибэт.

Сыһа тынар киһи бэйэтин олобун кылгатар. Организм бары суолталаах дьайыылара тыныныны кытары сибээстээхтэр. Тынатан тотору тыыммат, табахтыыр, сибээһэй салгына аҕыйахтык сылдыар, хоһун салгылаппат, хамсаммат, күнү быһа лаҕыйан олорон үлэлиир буолабына, этэ-сиинэ ыраастаммакка, хаан,

лимфа үчүгэйдик сүүрүгүрбэккэ, ыарыы үөскүүрүгэр усулуобуяа оноһуллар. Сибээһэй салгын тынаҕа ситэ киирбэт буоллабына, туох буоларый? Ксилород тийбэтэбинэ, килиэккэлэргэ бэссэтибэлэр арахсыбыт тобохторо ситэри тахсыбакка хаалаллар. Онон хаан ситэ ыраастаммат уонна инэмтэлээх эттиктэри ылбакка хаалар, токсиннар муньуллаллар. Онон сыһа организмны сүһүрдэн бараллар.

Оннукка тийбэт туһуттан судургу быраабылалары тутуһун: хоһу элбэхтик салгылатын (утуйоһон иннинэ хайаан да), таһырдыа сылдыа сатаан; табахтан аккаастанын; сөпкө тынарга үөрэнин; тынаҕытын “уһугуннаран”, толору туһанын.

Тынаҕа токсиннар “умайар” дьайыларыттан сылаас оноһуллан тахсар, оһох курдук сылытан, киһи ыарыыга, тумууга мээһэ бэриммэт буолар. Өрөһө хамсаатабына, ис уорганнары, оһоҕоһу массаастыыр, оччоҕо хаан бу уорганнары “сууйара” күүһүрэн, ыраастаналлар, чөлгө түһэллэр.

Өрөһөнү хамсатан тынарга сытан, эбэтэр олорон эрэ ханас илингитин түөскүтүгэр, уна илингитин искитигэр уурун. Тынаргытыгар искитин өрө үлүннэрэн, хамсаабыт, түөскүт хамсаабат. Болһомтобутун тынарга эрэ уурабыт. Искэ сытар илингит үөһэ көтөбүллэн тахсар буолуохтаах. Муннугутунан эрэ тынына сатыгыт. Сарсыарда уһуктаат, кыһэ утуяары сытан, иллэн буоллугут эрэ, бу курдук тыннаахтыына, туһата улахан.

Онон баҕа эрэ баар буоллар, сөпкө тынарга үөрэниэххэ сөп.

«Саха сир» хаһыаттан.

Это надо знать

**РЕГИСТРИРУЕМ ПРАВО СОБСТВЕННОСТИ ПОСЛЕ ПОКУПКИ
ОБЪЕКТА НЕДВИЖИМОСТИ**

Начинать любую сделку по купле-продаже недвижимости лучше с изучения правоустанавливающих документов. Подтвердить право продавца на недвижимое имущество может свидетельство о собственности на объект или выписка из Единого государственного реестра недвижимости (ЕГРН).

Как зарегистрировать право собственности?

Поскольку право собственности на объект возникнет только после его регистрации, после заключения сделки Вам необходимо обратиться в Управление Росреестра по Республике Саха (Якутия). Именно это ведомство ведет сбор, обработку, учет и хранение данных о зарегистрированных правах на все объекты недвижимости своего региона. Подать документы на регистрацию прав и перехода прав по сделке можно через офисы «Мои Документы».

Документы для регистрации перехода права собственности

Обязательными документами для регистрации перехода права по сделке купли-продажи квартиры являются

- Паспорт или иные документы, удостоверяющие личность участников сделки;
- Договор купли-продажи на объект (как правило, не менее 3 оригиналов, если договор заключен в простой форме);
- Заявление на регистрацию (от Продавца – на регистрацию перехода права, от Покупателя – на регистрацию нового права);
- Квитанция об оплате

государственной пошлины за регистрацию (оплату можно произвести в офисе «Мои Документы»).

Если с какой-либо стороны действует представитель, необходимо представить документы, подтверждающие полномочия представителя:

- Для законных представителей детей до 14 лет – свидетельство о рождении ребенка;
- Для опекунов недееспособных – акт об установлении опеки;
- Для доверенных лиц – нотариальная доверенность.

Если объект приобретается с использованием кредитных или заемных средств:

- Кредитный договор или договор займа;
- Заявление на регистрацию ипотеки в силу закона;
- Закладная и отчет об оценке (если они составлялись).

В зависимости от нюансов конкретной сделки могут понадобиться дополнительные документы для регистрации сделки с квартирой, например:

- Нотариально удостоверенное согласие супруги/-га продавца на продажу недвижимости (если квартира является общим имуществом супругов), либо документ, свидетельствующий о том, что квартира НЕ находится в совместной собственности супругов (например, заявление о гражданском состоянии, брачный договор, соглашение или решение суда о разделе общего имущества супругов);
- Согласие залогодержателя (если квартира находится в залоге, в т.ч. при

ипотеке);

- Согласие получателя ренты (если квартира обременена рентой);

При этом, специалист управления Росреестра, проводящий экспертизу документов перед регистрацией, имеет право потребовать дополнительные документы для проверки сделки.

Срок регистрации сделки:

- Договор нотариальный - 5 рабочих дней;
- Договор не нотариальный – 9 рабочих дней.

Так как в правила приема документов на регистрацию периодически вносятся изменения, рекомендуется заранее посетить центр «Мои документы» или сделать контрольный звонок и уточнить состав пакета документов.

Наш адрес: с. Хонуу, ул. Н. Тарабукина, 27/1, тел. 2-10-42.

Режим работы: понедельник-пятница с 10 до 17.

**Отделение по Момскому району
ГАУ «МФЦ РС (Я)».**

ПРОГНОЗ ПОГОДЫ
село Хонуу

	Среда 25 ноября	Четверг 26 ноября	Пятница 27 ноября	Суббота 28 ноября
Дневная температура	-24	-23	-21	-23
Ночная температура	-27	-29	-22	-26
Давление	735 мм	741 мм	746 мм	734 мм
Ветер	1 м/с (СЗ)	2 м/с (СЗ)	4 м/с (СЗ)	1 м/с (ЮВ)
Облачность				
Осадки	** *			

**ИНДИГИР
УОТТАРА**

Күндү аазааччылар!

*Хаһыакка сурутуу сабаланна.
2021 с. бастакы ангарыгар
биирдиилээн дьонно сурутуу
сыаната – 720 солк.,
тэрилтэлэргэ – 1440 солк.
Таптыыр хаһыаккытыгар
сурутарга тизтэйиң!
Редакцияҕа кэлэн эбэтэр
телефон нөҥүө сурутуоххутун
сөп.*

Редакция.

Күн сирин көрдөрбүт күндү ийэм барахсан, тапталлаах эбэбит, хос эбэбит **Мытыкынова Евдокия Ильинична** бу сиргэн букатыннаахтык барбыта 40 хонук буолла. Этэннэ олорто буоллар бу күннэргэ 83 сааһын бэлиэтихтээх эбибит...

Мин ийэм эдэр сааһыгар огдообо хаалбыта, аҕабыт командировкаҕа сылдьан соһумардык ууга түһэн суох буолбута. Ийэм барахсан иитиитигэр убайдарым Саша, Вая уонна мин хаалбыппыт. Оччотооҕу кэмнэ кыра оҕолордоох соҕотох дыахтарга оһоһунан отгуллар дьыэ бары ыарахаттара сүктэриллибиттэрэ. Төһө да ыарахан буоллар ийэм кимиэхэ да үнсэргэбэккэ олох ыарахаттарын тулуйбута. Санаата тууйулар кэмигэр тапталлаах кэргэнин көмүс унуоһар ытаан уоскутунуон олоһун аргыһа сатаатар буорга кемүллүбэтэҕэ ийэм сүрүһүн кэбирэтэрэ.

Олох күүстээх охсуутун кытаанах санаатынан тулуйан ийэбит биһигитин тапталынан бүөбөйдээн атаһытыгар туруорбута. Хаһан да тулаайахпыт диэн тутасыйбатахпыт, тоттук аһырыбыт, дьон тэнинэн таннарбыт. Ийэбит барыбытын үөрэхтээбитэ, ыал онорбута. Олохпут дьол

устун долгуннуу устуоһун хара дьайдаах алдьархай кэлэн убайдарым утуу-субуу олохтон барбыттарга ийэм доруобуйатын айгыраппыта...

Ийэм эбэ буолар дьолу билэн олоххо тардыһыта күүһүрбүтэ, төһө да ыарыһах буоллар сиэннэрин Саша, Вая, Арина тустарыгар олоһубута. Саамай сөбүлүүр сиэнин Валюшаны кытта наһаа тапса. Сиэнэ хас каникул айыы эбэтигэр кэлэн ахтылһанын таһаарара. Сиэн кыргыттар иккиэн эмчит идэтин талбыттарыгар эбэбит наһаа үөрбүтэ, дьонно-сэргэбэ киэн туттан кэпсиирэ. Кыргызтар үөрэхтэрин ситиһилээхтик бүтэрэллэригэр күүс-көмө буолбута.

Ийэм Евдокия Ильинична, төһө да дьыэ олордор дьонно эйбэс сыһыаннаах буолан олус элбэх дьүөгэлэрдээбэ, дьону кытта биир тылы булара. Бэйэтэ ыарыһах буолан ыалдьар-туттар дьонно куруук сүбэ-ама буолара, пенсиятыттан ордорон көмө харчы уунара. Ийэм миннигэс бурдугун

Кэриэстэбил

Тапталлаах ийэм туһунан сырдык санаам...

аһын элбэх киһи суохтаатаҕа. Кини куруук элбэх ыалдыттаах буолара, төһө да тулаайах буолан детдомна итилиннэр аймах-билэ дьоннорун кытта чугастык билсэрэ, куруук кинилэри өйүүрө. Олоһун тиһэх күнүгэр диэри дьонно-сэргэбэ ис сүрээбиттэн көмөтүн тиэрдэ олоһорбутун тустаах дьоннор махтана саныллар.

Куруук дурда-хаха буола олоһорбут ийэбит, эбэбит барахсан олохтон барбыта куруһуон... Күннэҕэ Эйгин харааста саныбыт, күндү киһибит, Эн аттыбытыгар суоһун олус да ыарахан. Махтанабыт Эйиэхэ истин сыһыангар, уостубат тапталгар, күүстээх өйбүлүгэр, күн-күбэй ийэбит, эбэбит! Үйэлэр тухары Эн тускунан сырдык өйдөбүл тыыннаах буолуоҕа, хос сиэннэригэр үтүө майгылаах, эйбэс сүрэхтээх эбэктэ туһунан кэпси сылдыахпыт! Эйиэхэ махталбыт өр сылларга сылаас ахтылһан буолан сылдьыа.

Төрөөбүт төрүт буорун – Муома сирэ эйиэхэ үйэлэргэ сылаас сытык, суорһан буоллун, быраһай, күндү киһибит.

Кыһа Александра.

Муома улууһун Улахан Чыыстай оскуолатын, СӨ үтүөлээх учуутала, учууталлар Учууталлара, советской-партийнай үлэһит, «Бочуот Знага» уордан кавалера

МАКАРОВА Наталья Николаевна

ыарахан ыарыттан олохтон туораабытыгар оҕолоругар, сиэннэригэр, аймах-билэ дьонугар дириг кутурһаммытын биллэрэбит.

Сүтүккүтүн тэннэ үллэстэбит.

Ветеран учууталлар М. И. Громова, Т. И.

Слепцова, А. П. Тарабукина,

К. И. Березкина, А. К. Кондакова, М. Д.

Лобанова, А. Х. Лебедева,

В. П. Иванова, А. Ю. Березкина.

Ытыктыр ыкса ыалбыт Питимколлар ийэлэрэ «Бочуот Знага» уордан кавалера, РСФСР үөрэтин туйгуна, СР үтүөлээх учуутала, СР учууталларын Учуутала, СР үөрэтиритин бочуоттаах ветерана, СР Бочуоттаах ветерана, Муома улууһун бочуоттаах гражданина, тыыл, үлэ ветерана, Улахан Чыыстай орто оскуолатыгар уһундук олохсуйан үлэлэбит

МАКАРОВА Наталья Николаевна

ыарахан ыарыттан олохтон барбытыгар оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр, кийииттэригэр, күтүөттэригэр дириг кутурһаммытын тириэрдэбит.

Наталья Николаевна туһунан сырдык өйдөбүл өрүү тыыннаах буолуоҕа.

М. М. Петрова, Слепцовтар,

Черемкиннар, Корниловтар,

Уваровскайдар, Кириллиннар.

Ветераннар оройуоннааҕы сэбиэттэрэ тыыл, педагогической үлэ ветерана, сэри сылларын оҕото, РСФСР үөрэтин туйгуна, Муома оройуонун бочуоттаах олохтооҕо

МАКАРОВА Наталья Николаевна

ыарахан ыарыттан олохтон барбытыгар оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр дириг кутурһаммытын тириэрдэбит.

Аһыгытын тэннэ үллэстэбит.

Муома оройуонун тыатын хаһаайыстыбатын управлениета Төбүлэх нэһилиэтин бочуоттаах олохтооҕо, үлэ ветерана, сэри сылларын оҕото, СР тыатын хаһаайыстыбатын бочуоттаах ветерана

КОРЯКИНА

Варвара Семеновна

уһун, ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан оройуон тыатын хаһаайыстыбатын специалистара, ветераннара ыарахан сүтүктэннибит.

Варвара Семеновна Муома оройуонун тыатын хаһаайыстыбатын сайдытыгар сүнгэн кылаатын киллэрбитэ, ыанньыксыт, наставник быһытынан киэнник биллэрэ, эдэр ыччакка сүбэ-ама буолара. Кини биригэ төрөөбүт быраатыгар Александр Семеновичка, дьыэ кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр, бары аймахтарыгар дириг кутурһаммытын тириэрдэбит.

Ылар аһыгытын тэннэ үллэстэбит.

МКУ «Управление сельского хозяйства Момского района» выражает глубокое соболезнование детям Черемкиным Станиславу Николаевичу, Петру Николаевичу, Ньургустану Николаевичу, Изабелле Николаевне, брату Алексею Михайловичу, родным и близким по поводу кончины после продолжительной болезни Почетного гражданина Момского района, члена Союза журналистов РФ, ветерана тыла и труда

ЧЕРЕМКИНА

Николая Михайловича.

Крепитесь, светлая память о нем навсегда останется в наших сердцах.

Скорбим вместе с вами.

Биригэ үлэлэбит ытыктыр салайааччыбыт, үлэ-тыыл бэтэрээнэ, суруйааччы, РФ Суруналыстарын сойууһун чилиэнэ, улахан дьыэ кэргэн аҕата, эһэтэ, хос эһэтэ, оройуон бочуоттаах олохтооҕо

ЧЕРЕМКИН

Николай Михайлович

олохтон барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, бары чугас дьонугар дириг кутурһаммытын тириэрдэбит.

Ылар аһыгытын тэннэ үллэстэбит. Аҕа көлүөнэ салайааччы, үтүө киһи туһунан сырдык өйдөбүл сүрэхпитигэр өрүү баар буолуо.

А. В. уонна А. И. Булдаковтар.

Тэрийэччи: СӨ **Бырабытталыстыбата, "Сахабэчээт" СӨ Судаарыстыбаннай автономнай тэрилтэтэ. Таһаарааччы: "Сахабэчээт" СӨ Судаарыстыбаннай автономнай тэрилтэтэ.**
677000, Дьоксуускай к. Орджоникидзе уул., 31 №-рэ, 124 каб., тел./факс: 8(4112)343917.
e-mail: sakhapechat@mail.ru
Генеральной дириэктэр **Н. М. Стручкова.**

Сибээс эйгэтин информационнай технология уонна маассабай коммуникация надронун федеральной структуратын Саха сиринээҕи бырабылыанньатын 20.06.2019 с. бэрлilлilбит сибидиэтэлиститибитин ПИ № ТУ 14-00520

Кылаабынай редактор
э.т. Т.И. СЛЕПЦОВА

Хаһыат нэдиэллээ иккитэ тахсар. Редакция кирибит суруктар төнүбүттэр.

Матыйыаалга ахтылар чаччылар иһин эппитиниһин сурук ааптара сүгэр.

Ааптар суругар этиллэр санаа хаһыат тутуһар хайысхатыттан атын буолуон сөп.

Быллэриллэр, рекламалар ис хоһоонноругар эппитиниһин тустаах киһи сүгэр.

© Реклама быһытынан бэчээттэнэр.

Хаһыат 94 №-гэр 16 ч. илин баттанна, 17 ч. график быһытынан бэчээккэ бэрлilлilнэ. Компьютернай талыта, верстка оройуоннааҕы «Индибир уоттара» хаһыат редакционнай-полиграфической комплекска оһоһулан бэчээттэннэ.

Редакция, типография, таһаарааччы аадырыһа:

Муома улууһа, Хонуу сэл., кап. Елкин уул. 4 №-рэ.

Кэмэйэ 1 усул. бөч. л. Тиража 360.

Сыаната дуоһагар быһытынан.

Телефоннара: 8(41150)2-10-21.

Электроннай почта: indigir-uottara@yandex.ru